

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

1 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 1, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 1, ISSUE 1

TOSHKENT-2022

Мундарижа

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ.
ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

- 1. ОЧИЛОВ Ўткир Сайфуллоевич**
ҲУҚУҚ РАМЗЛАРИНИ ЎРГАНИШ ВА ЗАМОНАВИЙ ҲУҚУҚИЙ НАТУРАЛИЗМ:
ҲУҚУҚНИНГ АХЛОҚИЙЛИГИ ДАРАЖАСИ МАСАЛАСИ 8

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ.
ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

- 2. САИДОВ Мақсудбек Норбоевич**
МАСЪУЛИЯТИ ЧЕКЛАНГАН ЖАМИЯТИДА УЛУШ, УЛУШНИ (УЛУШНИНГ БИР
ҚИСМИНИ) БЕГОНАЛАШТИРИЛИШИ БИЛАН БОҒЛИҚ ИШТИРОКЧИЛАР ЎРТАСИДА
ЮЗАГА КЕЛАДИГАН НИЗОЛАР 14
- 3. ШАМСИДДИНОВА Озода Буриевна, КАРИМОВА Зулфизар Лочиновна**
ЖИЛЫЕ ПОМЕЩЕНИЯ КАК ОБЪЕКТ ИМУЩЕСТВЕННЫХ
ПРАВООТНОШЕНИЙ МЕЖДУ СУПРУГАМИ 26
- 4. ЯКУБОВА Ирода**
МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИ БЎЙИЧА МУЛКИЙ ҲУҚУҚЛАРНИ ЖАМОАВИЙ БОШҚАРУВ
ТАШКИЛОТЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БИЛАН БОҒЛИҚ АЙРИМ МАСАЛАЛАР 32

ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ИҚТИСОДИЙ ПРОЦЕССУАЛ
ҲУҚУҚИ. ҲАКАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ

- 5. МАРИПОВА Севархон Арибжановна**
ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССИДА МЕДИАТИВ КЕЛИШУВ ВА КЕЛИШУВ БИТИМИНИНГ
ЎХШАШ ВА ФАРҚЛИ ЖИҲАТЛАРИ 40

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ

- 6. ҚУЧҚАРОВ Хамидулло Абдурасулович**
ПЕДАГОГ ХОДИМЛАРНИ МЕҲНАТ МУНОСАБАТЛАРИНИ ТАРТИБГА СОЛИШДА
МОДДИЙ ҲУҚУҚ НОРМАЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ 46

СУД ҲОКИМИЯТИ. ПРОКУРОР НАЗОРАТИ.
ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

- 7. ШАЙЗАКОВ Шодияр Ибрагимович**
ЎЗБЕКИСТОНДА МАЪМУРИЙ СУД ҲУЖЖАТЛАРИНИ ЮҚОРИ СУД ИНСТАНЦИЯСИДА
ҚАЙТА КЎРИШДА ПРОКУРОР ИШТИРОКИНИНГ АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ 53

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ.
КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

- 8. ОЧИЛОВ Хасан Рашидович**
ЖИНОЯТ ТАРКИБИ ТУЗИЛИШИ ГЕНЕЗИСИ 62
- 9. МАВЛОНОВ Темур Анвар ўғли**
ЖИНОЯТ НАТИЖАСИДА ЕТКАЗИЛГАН МУЛКИЙ ЗИЁННИ ҚОПЛАШ
ТУШУНЧАСИ ВА ТАРИХИ 70

10. РОЗИҚОВ Илҳом Истамович ЖИНОИЙ ЖАЗОЛАРНИ ҚЎЛЛАШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МАСАЛАЛАРИ.....	78
11. НОРМАНОВА Клара Эшназаровна ИШТИРОКЧИЛИҚДА СОДИР ЭТИЛГАН ЖИНОЯТЛАРНИ КВАЛИФИКАЦИЯ ҚИЛИШНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ.....	84
12. НАЖИМОВ Миратдийин Шамшетдинович ЎН ОЛТИ ЁШГА ТЎЛМАГАН ШАХСГА НИСБАТАН УЯТСИЗ-БУЗУҚ ҲАРАКАТЛАР ҚИЛИШ ЖИНОЯТИ УЧУН ЖАВОБГАРЛИК МАСАЛАСИ	90
13. МАХМУДОВ Суннатжон Азим ўғли ЖАВОБГАРЛИККА ТОРТИШ МУДДАТИ ЎТИБ КЕТГАНЛИГИ МУНОСАБАТИ БИЛАН ЖИНОЯТ ИШИНИ ТУГАТИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ.....	96
14. ТУРГУНБОЕВ Элбекжон Одилжонович ЎЗБЕКИСТОН ЖИНОЯТ ҚОНУНЧИЛИГИДА ЖАЗОДАН ОЗОД ҚИЛИШ ИНСТИТУТИ: ТУШУНЧАСИ, БЕЛГИЛАРИ, ТУРЛАРИ.....	103

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

15. YUNUSOV Khaydarali CONTRIBUTIONS OF CENTRAL ASIAN SCHOLARS TO THE DEVELOPMENT OF ISLAMIC SCIENCES: SARAKHSI – FOUNDER-FATHER OF INTERNATIONAL LAW.....	108
---	-----

МИГРАЦИЯ ҲУҚУҚИ

16. ОТАЖОНОВ Абдоржон Анварович ЎЗБЕКИСТОНДА МЕҲНАТ МИГРАЦИЯСИ СОҲАСИДА КАДРЛАРНИ ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШГА ДОИР АЙРИМ МАСАЛАЛАР	116
17. БАРАТОВА Дилноза Одилжон қизи МИГРАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ХОРИЖИЙ ТАЖРИБАСИ	122
18. КАРИМОВА Мадина Мирзаджановна РАҚАМЛИ НОТАРИАТ: ЖОРИЙ ҲОЛАТ ВА ИСТИҚБОЛ.....	133

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

19. ДЖУМАНОВ Аскар Хасанович, ЯРАШЕВ Нодирбек ГЕРМАНИЯ ВА БУЮК БРИТАНИЯДАГИ ҚОРПОРАЦИЯЛАРНИНГ АЙРИМ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ТАҲЛИЛИ	140
20. БАЗОРОВ Миркомил Махмудович, ҲАМРОҚУЛОВ Синдор Бобомурод ўғли ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА СУД-ЭКСПЕРТЛИК ТИЗИМИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИЛМОҚДА	148

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

ДЖУМАНОВ Аскар Хасанович

Тошкент давлат юридик университети Бизнес ҳуқуқ кафедраси ўқитувчиси
E-mail: askar.djumanov@gmail.com

ЯРАШЕВ Нодирбек

«Uryu Itoga Tashkent» адвокатлик бюроси адвокати
E-mail: yarashev.nodirbek@uryuitoga.com

ГЕРМАНИЯ ВА БУЮК БРИТАНИЯДАГИ КОРПОРАЦИЯЛАРНИНГ АЙРИМ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ТАҲЛИЛИ

For citation (иқтибос келтириш учун, для цитирования): ДЖУМАНОВ А.Х., ЯРАШЕВ Н. Миграцияни тартибга солишда ташқи ишлар вазирлиги фаолиятининг ҳуқуқий таҳлили // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 1 (2022) Б. 140-147.

 1 (2022) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2022-1-19>

АННОТАЦИЯ

Мақолада корпорацияларнинг ҳуқуқий табиати, уларнинг таърифи ва асосий жиҳатлари ўрганилган. Ушбу материалда Буюк Британия ва Германиядаги ҳуқуқ субъекти ҳисобланмайдиган ширкатлар тизимининг қиёсий таҳлили амалга оширилган. Мақолада Буюк Британиядаги ширкатлар ва корпорациялар турларининг ривожланишига эътибор қаратилган. Ушбу ишда Буюк Британияда устав фондига нисбатан минимал талаблар мавжуд эмаслиги қайд этилган. Муаллиф континентал ҳуқуқ тизимида корпорациялар турларини аниқлашда нисбатан бошқача ёндашув мавжуд эканлигини ва бу тизимда корпорациялар иккита асосий йўналишда ташкил этилишга йўл қўйилишини қайд этган: булар ҳуқуқ субъекти бўлмаган шахслар уюшмаси (оддий ширкат, тўлиқ ширкат ва коммандит ширкат) ва ҳуқуқ субъекти ҳисобланадиган шахслар уюшмаси (акциядорлик жамияти, акциядорлик коммандити, масъулияти чекланган жамият, кооператив ва нотижорат уюшмалари). Ушбу материалда масъулияти чекланган жамиятларнинг алоҳида институт сифатида пайдо бўлишининг асосий шартлари қайд этилган. Шунингдек, мақолада Германида устав фондига нисбатан минимал талаблар кескинроқ эканлиги, лекин ягона директивларнинг таъсири остида Германияда бир евро билан масъулияти чекланган жамияти тузишга руҳсат берилиши таъкидланган.

Калит сўзлар: корпорация, ширкат, компания, устав фонди, чекланган масъулият, капитал бирлашмаси.

ДЖУМАНОВ Аскар Хасанович

Преподаватель кафедры «Бизнес право»
Ташкентском государственном юридическом университете
E-mail: askar.djumanov@gmail.com

ЯРАШЕВ Нодирбек

Адвокат адвокатского бюро «Uryu Itoga Tashkent»
E-mail: yarashev.nodirbek@uryuitoga.com

ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ НЕКОТОРЫХ АКТУАЛЬНЫХ ВОПРОСОВ: КОРПОРАЦИИ В ВЕЛИКОБРИТАНИИ И ГЕРМАНИИ

АННОТАЦИЯ

В статье изучается правовая природа корпораций, их определение и основные черты. В данном материале осуществлен сравнительный анализ системы неправосубъектных товариществ в Великобритании и Германии. В статье уделяется внимание эволюции товариществ в Великобритании и видов корпораций. В работе указывается, что в Великобритании отсутствуют минимальные требования к уставному капиталу. Автор указывает, что в континентальной системе несколько иной подход в определении видов корпораций и указывает, что система позволяет корпорациям быть созданным по двум основным направлениям: неправосубъектные объединения лиц (простое, полное и коммандитное товарищества) и правосубъектные объединения лиц (акционерное общество, акционерная коммандита, общество с ограниченной ответственностью, кооператив и некоммерческое объединение). В материалах указывается основные условия возникновения общества с ограниченной ответственностью как отдельного института. В статье указывается, что в Германии более строгие требования к минимальному размеру уставного фонда, но под влиянием единых директив, в Германии позволили создавать общества с ограниченной ответственностью с одним евро.

Ключевые слова: корпорация, товарищества, компания, уставный фонд, ограниченная ответственность, объединение капиталов.

DJUMANOV Askar

Lecturer at the Department of Business Law,
Tashkent State University of Law
E-mail: askar.djumanov@gmail.com

YARASHEV Nodirbek

Attorney-at-law of «Uryu Itoga Tashkent» law firm
E-mail: yarashev.nodirbek@uryuitoga.com

LEGAL ANALYSIS OF CERTAIN RELEVANT QUESTIONS: CORPORATIONS IN GREAT BRITAIN AND GERMANY

ANNOTATION

The article examines the legal nature of corporations, their definition and main features. In this material, a comparative analysis of the system of non-subject partnerships in the UK and Germany is carried out. The article focuses on the evolution of UK partnerships and types of corporations. The paper indicates that there are no minimum requirements for authorized capital in the UK. The author points out that in the continental system, a slightly different approach to defining the types of corporations and indicates that the system allows corporations to be created in two main directions: non-subject associations of persons (simple, general and limited partnerships) and legal entities associations of persons (joint-stock company, joint-stock limited partnership, limited liability

company, cooperative and non-profit association). The materials indicate the main conditions for the emergence of a limited liability company as a separate institution. The article indicates that in Germany, stricter requirements for the minimum size of the statutory fund, but under the influence of uniform directives, in Germany allowed the creation of limited liability companies with one euro.

Keywords: corporation, partnerships, company, charter capital, limited liability, blending of capital.

1. КОРПОРАЦИЯЛАР ТУШУНЧАСИ

Ўзбекистон қонунчилигида корпорация тушунчаси тўғридан-тўғри қўлланилмайди. Қонун чиқарувчи томонидан тадбиркорлик субъекти, корхона, тижорат ташкилотлари ва шу каби ушбу сўзнинг бошқа вариантлари қўлланилади.

Иккита йирик ҳуқуқ тизимларидаги корпорациялар турларини ўрганишни бошлашдан олдин «корпорация» ўзи нима деган саволга аниқ жавоб бериш лозим. Кўпчилик ҳолатларда корпорация деганда йирик корхона ёки тижорий бирлашма тушунилади. Албатта ушбу сўз ва тушунча Европада пайдо бўлган ва у мулккий улушларни киритиш ва ундан фойдаланиш орқали умумий мақсадларга эришиш учун хусусий шахсларнинг томонидан ихтиёрий (битимлар асосида) ташкил этилган уюшмани англатади [1, Б.16].

Сўзма-сўз таржима қилинганда иккита ёки ундан кўп шахсларнинг исталган мулккий бирлашмаси корпорация деб номланишини таъкидлаш мумкин. Ушбу конструкция қуйидаги асосий хусусиятларга эга:

- хусусий шахсларнинг (жисмоний ва юридик шахсларнинг) бирлашмаси эканлиги
- ихтиёрийлик тамойили мавжудлиги
- умумий мақсадларнинг мавжуд бўлиши (фойда олиш ёки нотижорий мақсадлар)
- мулккий улушнинг мавжуд бўлиши.

Аммо, ҳар қандай корпорация ҳам юридик шахс сифатида қаралмаслигига эътибор бериш лозим. Капитал бирлашмаси сифатида корпорация юридик шахсни ташкил этган ҳолда ёки бундай юридик шахсни ташкил этмасдан ҳам таъсис этилиши мумкин.

Юридик шахс тушунчаси мулк айланмасининг эҳтиёжлари асосида шаклланган ва фуқаролик муомаласидаги сунъий шахс бўлса-да, ушбу конструкция корпорациялар учун муҳим тизим бўлиб ҳисобланади.

Шуни таъкидлаш мумкинки, корпоратив ҳуқуқнинг ўзбек модели совет тизимидан кўплаб жиҳатдан ўзлаштирилган ҳисобланади. Сўнги йилларда эса қабул қилинаётган қонунчилик ҳужжатларида англо-саксон модели томон йўналиш жадал ўзгариб бораётганлигини кўриш мумкин. Айниқса, корпорацияларнинг минимал устав фондининг бекор қилиниши ва корпорацияларнинг рўйхатдан ўтиши тартибининг соддалаштирилаётгани бунинг ёрқин мисоли бўлиши мумкин.

2. БУЮК БРИТАНИЯ

Одатда Буюк Британияда компанияларнинг 8 та тури ажратиб кўрсатилади, булар: Масъулияти чекланган оммавий компания (public limited company), Масъулияти чекланган хусусий компания (private company limited by shares); Кафил томонидан масъулияти чекланган компания (company limited by guarantee); Масъулияти чекланмаган компания (unlimited company); масъулияти чекланган шериклик (Limited Liability Partnership); Жамоат ташкилоти (Community Interest Company); Саноат ва Тижорий жамиятлар (Industrial and Provident Society); ва Қироллик қарори асосида ташкил этилган ташкилотлар (Royal Charter) [2, С.2-8]. Ушбу мақолада Буюк Британияда фақатгина кўплаб учрайдиган компания турлари ҳақида ёритилади. Шунингдек, мақолада шериклик ҳақидаги қонунчилик ҳақида сўз юритиш ҳам мақсадга мувофиқ деб ҳисобланади.

Шуни таъкидлаш жоизки, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 2 февральдаги 66-сонли қарорига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси ҳудудида асосан 12 та турдаги корпорациялар кўзда тутилган, булар: Акциядорлик жамияти, Масъулияти чекланган жамият, Қўшимча масъулиятли жамият, Тўлиқ ширкат, Коммандит ширкат, Ишлаб чиқариш кооперативи, Унитар корхона, Давлат унитар корхонаси, Хусусий корхона, Оилавий корхона,

Фермер хўжалиги, Юридик шахс ташкил этган деҳқон хўжалиги.

Шериклик. Шериклик деганда шериклар бир-бири билан ўзаро ишонч асосида боғлиқ бўлган ва бир-бирининг манфаатларини ифода этадиган (бир-бирларига вакил бўладиган) унчалик катта бўлмаган шахслар гуруҳи тушунилади.

Шуни айтиш мумкинки, шериклик бизнес ва тадбиркорлик фаолияти каби узоқ йиллик тарихга эга. Шериклик кенг маънода Ўзбекистондаги хўжалик ширкатларига ўхшаш тузилма ҳисобланади. Аммо, энг асосий фарқли томони шундаки, Буюк Британияда шериклик юридик шахс ҳисобланмайди.

Шерикликнинг фаолият тартиби 1980 йилда қабул қилинган Partnership Act билан тартибга солинади. Ушбу қонун шерикликнинг тушунчаси ва унинг учинчи шахслар билан ўзаро муносабатларини белгилаб беради, ички муносабатларни тартибга солиш эса шерикларнинг ваколат доирасига киритилади. Аммо, ушбу қонун бу соҳага оид ягона қонун ҳисобланмайди. Масалан, тўловга қобилиятсизлик масалаларига нисбатан шерикликнинг иқтисодий ночорлигига оид қонунчилик, шунингдек, бошқа масалалар бўйича эса прецедент ҳуқуқи (case law) қўлланилади.

Умумий қоида тариқасида шериклар ўз шериклигининг қарзлари ва мажбуриятларига нисбатан чекланмаган шахсий масъулиятни ўз бўйнига оладилар. Айни пайтда, 1907 йилги Limited Partnerships Act қонуни иштирокчиларнинг аралаш масъулияти билан шериклик ташкил этилишига йўл қўяди. Ўзбекистон қонунчилигига мувофиқ эса коммандит ширкат бундай шерикликнинг ўхшаш тури ҳисобланади. Чекланган масъулиятли бундай шериклик икки хил шерикдан, яъни аънавий шерик («general partners») ва масъулияти чекланган шерикдан («limited partners») ташкил топади [2, Б.15].

Масъулияти чекланган шерик маблағ (капитал) киритиш орқали шерикликка киришади, аммо, шериклик номидан битимлар туза олмайди ва шерикликнинг қарзлари бўйича қўшимча шахсий масъулиятни ўз бўйнига олмайди. Иштирокчиларнинг аралаш масъулияти мавжуд бўлган шериклик мажбурий тартибда Компаниялар регистратори томонидан рўйхатга олинган бўлиши лозим. Акс ҳолда бундай шериклик чекланмаган масъулиятли шериклик деб ҳисобланади ва шериклик ҳақидаги шартноманинг мазмунидан қатъи назар барча шериклар аънавий шериклар («general partners») мақомини олади.

Оммавий ва хусусий корпорациялар. Оммавий ва хусусий корпорациялар тушунчаси, уларнинг фаолияти, уларни рўйхатдан ўтказиш, бундай корпорациялардаги мулкӣ муносабатлар ва бошқа масалалар 2006 йилда қабул қилинган Companies Act қонуни билан тартибга солинади. Шуни таъкидлаш лозимки, бундай икки турдаги корпорациялар инкорпорациялашган, яъни юридик шахс мақомини олган субъектлар ҳисобланади.

Масъулияти чекланган оммавий корхона (очиқ корхона деб ҳам айтиш мумкин) деганда мулкӣ чекланмаган доирадаги шахслар учун очиқ бўлган корпорация тушунилади. Исталган шахс фонд биржасида бундай корпорациянинг акцияларини сотиб олиши мумкин бўлади.

Бундай корпорацияларда акциядорлар ўзлари киритган инвестиция доирасида чекланган масъулиятни ўз бўйнига оладилар. Оммавий корпорация бўлишнинг энг асосий шarti бўлиб унинг устав капитали 50 000 фунт стерлингдан кам бўлмаслиги ҳисобланади.

Оммавий корхоналардан фарқли равишда, хусусий корпорациялар исталган инвесторга тегишли бўлмаслиги мумкин. Амалиётда хусусий корпорациялар нодавлат нотижорат ташкилотларга ва нисбатан кўп бўлмаган сондаги акциядорларга тегишли бўлади. Хусусий корпорациялардаги акцияларни бошқа шахсларга бериш таъсис ҳужжатлари асосида ва алоҳида тартибда амалга оширилади.

Қонунчиликда хусусий корпорацияларнинг минимал устав фондига нисбатан бирор-бир талаб мавжуд эмас. Айнан шу сабабли ва евроиттифоқ ҳудудида тадбиркорлик фаоллигига руҳсат берувчи евроиттифоқ суди қарорининг қабул қилиниши муносабати билан континентал тизимдаги кўплаб бизнес субъектлари Буюк Британияда компаниялар ташкил этишга ўтишди. Бугунги кунда масъулияти чекланган хусусий корхоналар энг кўп тарқалган компания турларидан бири ҳисобланади.

Иштирокчиларининг масъулияти чекланган шериклик. (Limited Liability Partnership). 20 аср бошларида тадбиркорликни амалга оширишнинг янги ҳуқуқӣ шакли

– Иштирокчиларнинг масъулияти чекланган шериклик (LLP) амалга киритилган. Бундай шерикликларнинг ташкил этилиши ва фаолияти 2000 йилдаги Limited Liability Partnership Act қонуни билан тартибга солинади.

LLP икки ва ундан ортиқ иштирокчилар (шериклар) томонидан зарур ҳужжатларни Компания Регистраторида рўйхатдан ўтказиш йўли билан ташкил этилиши мумкин.

Бундай шерикликнинг ҳар бир аъзоси анъанавий шерикликдаги каби ўзининг фойда кўрган қисмидан солиқ тўловини амалга оширади. Аммо, бунда иштирокчи шерикликнинг мажбуриятлари юзасидан субсидиар жавобгарликни ўз зиммасига олмайди.

Компания Регистратори LLPнинг юридик шахс сифатида таъсис этилганлиги ҳақида гувоҳнома беради. LLP чекланмаган ҳуқуқ лаёқатига эга бўлади. LLPнинг ҳар бир иштирокчиси бундай LLPнинг агенти (вакили) ҳисобланади – яъни шериклик номидан ҳаракат қилиш ҳуқуқига эга бўлади.

Маълум бир шахс LLPга бундай шерикликнинг барча иштирокчилари билан келишув тузиш йўли билан кириши мумкин бўлади. LLP иштирокчиси ўзининг вафоти (иштирокчи юридик шахс бўлганда эса унинг тугатилиши) натижасида ёки ундан чиқиши орқали ўз аъзолигини тугатади. Шериклик иштирокчилари ўртасидаги муносабатлар шахсий характерга эга бўлади ва шу муносабат билан вафот этган ёки иқтисодий ночор деб тан олинган шерикнинг ҳуқуқларини қабул қилган шахслар тўлақонли шериклар бўлмайди ва шерикликни бошқариш масалаларига аралашиб ҳуқуқига эга бўлмайди. Бундай шахслар LLP фаолиятдан келадиган даромаддан улуш олиш ва унинг капиталидаги улушни ажратиб олиш ҳуқуқига эга бўладилар. Бошқа томондан, бундай шахслар бошқа барча шерикларнинг розилиги асосида шерикликка кириш ҳуқуқига эга бўладилар.

Шерикларнинг масъулияти бошқа тизимларда бўлгани каби шерик томонидан шерикликнинг капиталига унинг фаолиятини таъминлаш мақсадида киритадиган улуши суммаси билан ва шериклик тугатиладиган ҳолатда унинг барча қарзларини қоплаш учун шерикликнинг мол-мулки етмайдиган ҳолларда шерик томонидан капиталга киритилиши лозим бўладиган сумма билан чекланган бўлади (қўшимча масъулият суммаси) [3, Б.19].

3. ГЕРМАНИЯ

Континентал тизимда корпорацияларни аниқлашга бирмунча бошқача тарзда ёндашилади. Бундай тизимда корпорациялар қуйидаги икки турда ташкил этилиши назарда тутилади деб айтиш мумкин:

- Ҳуқуқ субъекти (юридик шахс) ҳисобланмайдиган уч турдаги шахслар уюшмаси, булар: оддий ширкат, тўлиқ ширкат ва коммандит ширкат (жамият);
- Юридик шахс ҳисобланмайдиган беш турдаги корпорациялар – акциядорлик жамияти, акциядорлик коммандити, масъулияти чекланган жамият, кооператив ва нотижорий бирлашма (уюшма).

Айни пайтда, нотижорий бирлашмаларни корпорациялар сифатида қараш масаласи ушбу тизимнинг кенг маънолиги ва кўплаб олимлар томонидан тадқиқ этилаётганлиги сабабли ҳануз очиқ қолмоқда. Корпорациялар дастлаб албатта тижорий мақсадларга эришиш мақсадида ташкил этилган. Аммо, нотижорий бирлашмалар ўзининг тузилишига кўра корпорацияларнинг аломатларини ўзида акс эттирганлиги сабабли уларни шундай корпорацияларнинг бир тури сифатида қараш қабул қилинган.

Ширкатлар. Континентал тизимдаги ширкатлар Ўзбекистондаги ва инглиз ҳуқуқидаги каби умумий жиҳатларга эга. Шунини алоҳида таъкидлаш лозимки, Германиядаги ширкатлар юридик шахс мақомига эга эмас.

Замонавий тўлиқ ширкатларнинг иштирокчилари бўлиб нафақат яқка тадбиркорлик субъектлари, балки капитал бирлашмалари – яъни акциядорлик жамиятлари ва масъулияти чекланган жамиятлар ҳам бўлишлари мумкин. Айни пайтда бундай ширкатлар капитал бирлашмаларидан фарқли равишда ягона шахснинг компанияси бўлишга ҳақли эмаслар; иштирокчилар сони биттагача қисқартирилган ҳолларда бундай ширкат яқка тадбиркорлик субъекти шаклига ўтиши лозим бўлади (бунда иштирокчининг чекланмаган масъулияти сақланиб қолинади).

Германияда ширкатлар Германиянинг Савдо кодекси билан тартибга солинади.

Германия Савдо кодексининг 105-бўлимига асосан тўлиқ ширкат деганда умумий фирма номи асосида тижорат фаолиятини амалга ошириш мақсадида ташкил этилган шериклик тушунилади. Бунда шерикнинг кредиторлар олдидаги масъулияти чекланмаган бўлиши лозим. **Шуни таъкидлаш жоизки, Германияда ширкатлар улар фаолиятининг миқёси ва характериға кўра юридик шахс ҳисобланмайди.**

Ширкат иштирокчиларининг ширкат фаолиятидаги шахсий иштироки ва ширкат қарзлариюзасиданбушерикларнингшахсийжавобгарлигибундайиштирокчилармақомининг асосий юридик хусусиятларидан ҳисобланади. Бу эса ўз навбатида бошқа иштирокчилар билан нисбатан узун ва айни пайтда ишончли алоқалар мавжуд бўлишини тақозо этади. Шу сабабли, умумий қоида тариқасида иштирокчиларни ўзгартириш имконияти мавжуд бўлмайди ва иштирокчи ширкатдан чиқадиган ҳолларда ширкатнинг тугатилишиға олиб келади. Тўлиқ ширкатнинг ҳар бир иштирокчиси бундай ширкатнинг бошқарув органи ҳам ҳисобланади ва одатда бундай ширкатларда ҳеч қандай бошқа органлар, айниқса ёлланган менежерлар ёки бошқа учинчи шахслар иштирокидаги органлар ташкил этилмайди. Шу муносабат билан ширкат учун иштирокчининг шахсияти ҳал қилувчи аҳамиятға эға бўлади ва ширкатнинг ўзи одатда шахслар уюшмаси сифатидаги хусусиятға эға бўлади.

Яна шуни таъкидлаш мумкинки, барча шериклар масъулияти чекланган юридик шахслар бўлганда, бундай ширкатнинг фирма номида бундай ҳолат алоҳида қайд этилган бўлиши лозим. Масалан, Германияда тўлиқ ширкат ташкилий-ҳуқуқий шаклида GmbH & Co. KG сўзлари ифодаланган бўлиши керак.

Ширкатнинг ўзига хос хусусияти шундан иборатки, ширкат учинчи шахслар билан алоқаға у Тижорат реестрида рўйхатдан ўтган пайтдан бошлабгина киришиши мумкин бўлади.

Масъулияти чекланган жамият. Масъулияти чекланган жамият бир ёки бир неча шахслар томонидан қонунчилик билан руҳсат этиладиган исталган мақсадларда ташкил этилиши мумкин. Масъулияти чекланган компаниялар фаолияти Германиянинг Масъулияти чекланган жамиятлар тўғрисидаги қонуни асосида тартибға солинади.

Қонун талабига кўра бундай компаниялар фирма номиға ва минимал устав фондиға эға бўлиши лозим. Нотариал тасдиқланиши талаб этиладиган таъсис ҳужжатларида қуйидагилар кўрсатилган бўлиши лозим:

1. Компаниянинг фирма номи ва унинг рўйхатдан ўтган офисининг жойлашган жойи;
2. Корхонанинг мақсади;
3. Устав капиталининг миқдори;
4. Ҳар бир акциядор устав капиталиға ўз улушини тўлиқ киритгандан кейин эға бўладиган улушларнинг миқдори ва унинг номинал қиймати (Капиталдаги дастлабки улуш) [4, Б.1].

Германияда масъулияти чекланган жамият маълум муддатға тузилган бўлса ёки иштирокчиларға субсидиар мажбурият юкланган бўлса бундай қоидалар уставда ҳам кўрсатилган бўлиши лозим.

Масъулияти чекланган жамиятини маълум маънода акциядорлик жамиятининг «синглиси» деб аташ ҳам мумкин. У бирор-бир тарихий модел мавжуд бўлмаган ҳолда Масъулияти чекланган жамиятлар тўғрисидаги қонуни асосида яратилган бўлиб, кичик корхоналарға мослашувчан, осон ва тежамкор ҳамда иштирокчиларнинг шахсий мажбуриятлари мавжуд бўлмаган, акциядорлик жамияти ва ширкат ўртасидаги ташкилий-ҳуқуқий шаклни тақдим этиш мақсадиға йўналтирилган. Масъулияти чекланган жамият акциядорлик жамияти каби юридик шахс ва амалға ошириладиган тижорий фаолиятиға қарамасдан тижоратчи жамият ҳисобланади. Масъулияти чекланган жамиятлари устав капитали мавжуд бўладиган хўжалик жамиятлари таркибига киритилади. У ўз фаолиятини умумий йиғилиг ва бошқарувчи органлар орқали амалға оширади. Бундай жамиятларда масъулияти чекланган жамият манфаатларини ифодалайдиган ва унинг иштирокчилари бўлмайдиган бир ёки бир неча бошқарувчилар бўлиши мумкин. Устав деб номландиган масъулияти чекланган жамиятни таъсис этиш ҳақидаги шартнома шартнома мазмунини расмийлаштириш эркинлиги тамойилиға кўра акциядорлик жамиятиға нисбатан масъулияти

чекланган жамиятда муҳимроқ аҳамиятга эга.

Масъулияти чекланган жамиятларда замонавий корхоналар миқёсига қараганда минимал капиталнинг унча йирик эмаслиги бундай компанияларни тўлиқ ширкатлардан кўра кредиторлар учун нисбатан кўпроқ таваккал қилишга мажбур этади. Аммо, акциядорлик жамиятларидан фарқли ўлароқ уларнинг иштирокчиларидан нисбатан кўпроқ фаоллик талаб этилади, яъни, бу жамиятни тузиш ҳақидаги қарорларни, жамиятга пул ссудаларини тақдим этиш ҳақидаги қарорлар, шунингдек жамиятдаги иштирокчилар улушларининг бошқа шахсларга ўтишини мураккаблаштириш ҳақидаги қарорларни қабул қилишда намоён бўлади.

Шуниси эътиборга лойиқки Германияда бизнесни рўйхатдан ўтказишнинг мураккаблиги сабабли кўплаб тадбиркорлар Европа иттифоқининг қўшни мамлакатларига ўз капиталларини олиб чиқишни бошлаганлари сабабли Германия қонун чиқарувчи органи бундай муаммони ҳал қилишнинг янги механизмини ишлаб чиқди. 2008 йил 1 ноябрдан бошлаб янги турдаги GmbH – масъулияти чекланган тадбиркорлик компаниясидан (Unternehmergeellschaft (UG) haftungsbeschränkt) фойдаланиш мумкин бўлди. Бу GmbHнинг оддий шакли бўлиб, у камида 1 евродан иборат устав капитали билан таъсис этилиши мумкин. Аммо, GmbHнинг минимал устав капиталига эришиш учун қонун бўйича UG ҳар йиллик даромадининг тўртдан бир қисмини заҳира қилиб қўйиши лозим. GmbHнинг минимал устав капиталига эришгандан сўнг UG ўз номини ва Регистратордаги юридик шаклини ўзгартириш ҳақида ариза бериши мумкин бўлади.

Акциядорлик жамияти. Акциядорлик жамияти (AG) ҳуқуқ субъекти бўладиган алоҳида юридик шахс ҳисобланади. 50 000 евроли ташкил этадиган унинг минимал устав капитали ҳар бир акция учун номинал қиймати камида 1 евро бўладиган акциялардан ёки номинал қийматсиз акциялардан иборат бўлади [5, Б.2].

AG ягона жисмоний шахс томонидан ҳам ташкил этилиши мумкин. Барча жисмоний шахслар, шунингдек юридик шахслар AGнинг иштирокчиси бўлишлари мумкин.

Акциядорлик жамиятларининг манфаатлари судларда ва судлардан ташқарида кузатув кенгаши томонидан тайинланадиган бир ёки бир неча шахслардан иборат бошқарув орқали ифодаланади. Кузатув кенгаши камида учта шахсдан иборат бўлиши лозим. Кузатув кенгашининг асосий мажбурияти бизнеснинг менежер ёки бошқарув органи томонидан бошқарилишини назорат қилиш ҳисобланади.

GmbHлардаги иш ёзишмалари ва фирма бланкаларида бўлгани каби АГларда ҳам бундай ёзишмалар фирма номи, компаниянинг ташкилий-ҳуқуқий шакли, жойлашган жойи, Тижорат реестрида рўйхатга олинган рақами, бошқарув органи барча аъзоларининг исми ва фамилияси ҳамда кузатув кенгаши раисининг исми ва фамилияси каби маълум бир маълумотларни ўз ичига олган бўлиши лозим

Ушбу мақолада келтирилганларни умумлаштирган ҳолда шуни таъкидлаш жоизки, Буюк Британия ва Германияда корпорациялар тизими бирмунча ўхшаш бўлиб, ҳар иккала тизимда ҳам қоидаларни унификация қилишга ҳаракатлар мавжуд. Айни пайтда, бу иккала тизим ўртасида маълум бир фарқли жиҳатлар ҳам албатта йўқ эмас. Хусусан, Буюк Британияда масъулияти чекланган шерикликка ҳуқуқ субъекти (юридик шахс) сифатида қаралади. Германияда эса устав фондининг минимал миқдорига нисбатан қатъий талаблар мавжуд.

Ушбу мақолада келтирилганидек, Ўзбекистон корпорациялар тизимида ҳам юридик шахс ташкил этмаган ҳолда тузиладиган шериклик тизимини ўрганиш муҳим аҳамият касб этиши мумкин. Чунки Ўзбекистонда бундай шериклик тизимини (ширкат) яратиш тадбиркорлик фаолиятини амалга оширишни соддалаштириши ва кўп сонли тадбиркорлар эътиборини жалб этиши мумкин.

Айни пайтда Ўзбекистондаги тадбиркорлик субъектлари (юридик шахслар) турларининг бугунги кундагидек кўплигининг долзарблигини ҳам қайта кўриб чиқиш ва тадқиқ этиш лозим деб ҳисобланади. Юридик шахсларни ташкил этиш доктриналарини инobatга олган ҳолда ҳуқуқ субъекти (юридик шахс) бўлган корпорацияларнинг иштирокчилари чекланган масъулиятни ўз зиммасига олишини, ҳуқуқ субъекти (юридик шахс) бўлмаган

корпорацияларнинг иштирокчилари эса чекланмаган масъулиятни ўз зиммасига олишини аниқ ажратиб кўрсатиш мақсадга мувофиқ.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Суханов Е.А., Сравнительное корпоративное право. – М.: Статут, 2014.
2. Кибенко Е.Р., Корпоративное право Великобритании: законодательство, прецеденты, комментарии. – К.: Юстиниан, 2003
3. Department for Business Innovation & Skills, A guide to legal forms for business, November 2011, // URL:https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/31676/11-1399-guide-legal-forms-for-business.pdf
4. Act on Limited Liability Companies, as consolidated and published in the Federal Law Gazette III, Index No. 4123-1, as last amended by Article 10 of the Act of 17 July 2017 (Federal Law Gazette I p. 2446), // URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg/englisch_gmbhg.html#p0020
5. Stock Corporation Act of 6 September 1965 (Federal Law Gazette I, p. 1089), as last amended by Article 9 of the Act of 17 July 2017 (Federal Law Gazette I p. 2446), URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_aktg/englisch_aktg.html#p0025